

KRONIKA

FERDO GODINA, NADA, VRNI SE!

(Ljubljana, Prešernova družba 1988, 214 strani)

Književnost

V redni letni zbirki Prešernove družbe za leto 1989 je med drugimi knjigami izšlo tudi novo delo pisatelja Ferda Godine – roman *Nada, vrni se!* V njem se avtor, tako kot že v nekaj svojih delih, posebej pa še v romanih *Človek živi in umira* (1974) in *Zaklenjeni dom* (1985), ukvarja največ z vprašanji sezonskega oziroma zdomstva in s posledicami, ki jih to sodobnemu življenju prinaša. Delo v tujini (po avtorju) sicer omogoča bogatejšo življenje naših ljudi v materialnem pogledu, povzroča pa po drugi strani vedno večji, že kar bolesten pohlep po denarju, odtujenost, tragedije v družinah in še marsikaj slabega. »So te sakramenske nove hiše, ti gradovi v vasi sploh vredni, da si zaradi njih toliko ljudi uničuje življenje? Kaj pomaga, da je ves Orlovšček v balkonih, ko pa se bodo ljudje zaradi tega požrli...« (str. 54).

V ospredje dogajanja v tem po temati ki izredno zanimivem delu je pisec postavil prikaz življenja take zdomsko razklane prekmurske družine današnjega časa, vendar je v pripovedovanje, v katerem največje zanimanje namenja glavni junakinji Nadi, skoraj enakovredno vključeval tudi življenjsko zgodbo druge epske junakinje – Nadine sestre Sonje. Obe mladi Dominkovi, potem pa še njun brat Danijel, njuni ljubimci in Nadin mož zdomec predstavljajo današnji čas, ki je poln nasprotij, velikih želja, večje materialne blaginje, a hkrati tudi moralnih stisk, razočaranj in tragedij v družinah, medtem ko so njuna babica, strina Treza in nekdanji partizan Tomc predstavniki umirajočega, preživetega, starega sveta.

Osrednji mesti dogajanja sta Nadin stari in novi dom. Prvi, Dominkov dom,

je bil majhen, skromen. Dominkovo babico in njuni dve vnukinji so spremljale nenehne družinske nesreče, predvsem pa nekaj večer občutek nezavarovanosti. Prav zaradi tega, in ne iz ljubezni, sta se Nada in Sonja mladi poročili, vendar v zakonu nista bili srečni. Prva je vzela stremuha, ljubosumneža in brutalneža, s katerim je najprej v tujini družno služila devize, takrat na začetku, ko je bilo to res potrebno, saj bi bila sicer ostala siromaka za vse življenje, kasneje pa se je pri možu Mirku potreba spremenila v strast in nenasitnost. Nemčijo je zamenjal Irak, prislužen denar v teh dveh deželah je omogočil zgraditev največje hiše v vasi, nakup najmodernejših gospodarskih strojev, zemlje, idr., prinesel pa je v družino tudi odtujenost med njene člane, nezvestobo in celo sovraštvo, vse to pa vodi le še v prepire, pretepe in razdor. – Druga, Sonja, je bila že nekaj let ločena, saj se je poročila s pijancem, s katerim ni mogla in ne marala živeti. Tako kot v Nadinem zakonu sta se tudi v njenem rodila dva otroka, s katerima je živela (veliko skromneje od svoje sestre) pri dobri babici. Svoje ženstvo obe tešita z ljubimcema, Nada, »lepotica in skrita možača«, z mladim delavcem, Sonja, delavka v tovarni perila, pa z egoističnim, a bogatim zidarskim mojstrom. Po prestanih ljubezenskih, družinskih in eksistencialnih mukah, ki Nado pripeljejo celo do poskusa samomora, pisatelj pušča odprte, nedorečene razplete obeh usod naših junakinj. Z Mirkovim moledujočim klicem iz konca pripovedi (zapisanim celo v naslovu romana) si bralec namreč ne more razložiti nadaljnje usode glavne junakinje, to toliko bolj ne, ker je ta glavni moški lik skozi ves tekst prikazovan kot neznačajnejš, nasilnej in maščevalnej (je najbolj negativen junak v delu). – S Sonjo je sicer precej drugače, saj se končno poroči z vdovcem, s kate-

rim si začne graditi topel dom. Popolno družinsko srečo ogroža le njegov otrok iz prvega zakona.

Pisatelj je najbolj aktualen takrat, kadar v pripoved vključuje nekatere modne in moderne značilnosti današnjega trenutka pri nas: že omenjeno prizadevanje po obilju materialnih dobrin, nočno življenje, lov, razne malverzacije posameznikov in podjetij, najbolj žgoča vprašanja našega političnega življenja idr. Skoraj na vse gleda s skepsjo in s kančkom razočaranja, saj nobena od njih ni tisto pravo, kar bi človeka delalo resnično srečnega, zadovoljnega in dobrega. Bralcu se zdi, da je še bolj kot do hlastanja posameznikov po čim večjem imetju avtor kritičen do našega družbenega in političnega življenja. Njegovi junaki npr. razmišljajo o naši gospodarski krizi, samoupravljanju, zadolženosti naše države v svetu, kmečkem vprašanju, omenjajo partizanstvo, Goli otok in dachauske procese. V gledanju na zdajšnje težave v deželi so si predstavniki mlajše in starejše generacije enotni, ne pa tudi v gledanju na našo polpreteklo zgodovino. Različno pojmovanje partizanstva, Golega otoka in dachauskih procesov izražata predvsem dva – Danijel, mlad časnikar, in Tomc, neposredni udeleženec dogodkov v slovenski bližnji preteklosti (zanimivo je, da najdejo v obeh literarnih likih poznavalci pisateljevega življenja nekaj avtobiografskih potez). Prvi noče živeti za preteklost. Prepričan je, da so po vojni med parti-

zansko generacijo predolgo trajali prepri. Drugi pa nosi v sebi grenke izkušnje s sumničeni in preganjanji, to vse pa je v njem pustilo rane na duši in do smrti zapečatilo njegovo usodo nedolžne žrtve.

Prav na nesrečnih življenjskih usodah svojih epskih junakov gradi pisatelj sž pripovedi v obravnavanem romanu. Zdomstvo in celo izseljenstvo (prikazano v epizodni zgodbi, iz katere izvemo o tragičnem koncu ene od naših izseljenk v Ameriki), težke družbene in gospodarske razmere sedanjega časa ter za Slovence nečastna medsebojna obračunavanja v letih po osvoboditvi so le nekakšen povod zanje in zunanji okvir, v katerega jih pisatelj postavlja in v katerem te usode utemeljuje. Vsekakor jih utemeljuje in prikazuje spretno in prizadeto, to pa je ena od večjih odlik tega dela. So pa še druge, med njimi npr. nekateri odlično izrisani literarni liki, posebej še lik dobre Dominkove babice, posrečeno izbrani prekmurski narečni izrazi, ki po svoje bogatijo jezik te knjige, idr.

Če naj sklenemo, moramo ugotoviti, da je Godinov novi roman pomembno in umetniško vredno delo tega pripovednika in slovenske književnosti. Z njim prinaša pisec vanjo še eno realistično pisanje o sodobnih življenjskih razmerah ljudi v pokrajini ob reki Muri in širše, prinaša uspelo literarno stvaritev, ki z upravičenostjo računa na širok krog bralcev in na dober sprejem pri njih.

Jože Vugrinec

ŽARKO PETAN, TEATER JE VSEPOVSOD

(Knjižnica Mestnega gledališča ljubljanskega, Ljubljana 1988)

Žarko Petan v tej 140 strani debeli knjižici v osemnajstih kratkih zgodbah, ki so pretežno anekdotične narave, tuintam pa vendarle preraščajo tudi v tehtnejše razmišljanje, popisuje predvsem svoja srečanja s tujimi ustvarjalci z gledališkega, filmskega in literarnega področja. Tako pripoveduje o svojih gledaliških potova-

njih po tujih deželah, od Gruzije in Tbilisija do Anglije in Londona, in o velikih igralcih in režiserjih, katerih vloge in predstave je imel priložnost videti (od P. Brooka, P. Halla in L. Oliviera, do A. Wajde, K. Swinarskega, V. Godzviašvilija in Ljubimova), z nekaterimi od njih pa je celo sodeloval kot režiser (K. M. Brandauer) ali se z njimi vsaj pogovarjal (E. Kastner, M. Sorescu, K. Swinarski, P. Hall, prof. Flatcher, J. Marais, R. Anderson, H. Clurman itn.). Petan opisuje vsa ta srečanja, pred-